

סייבר-פאגאניזם: דפוסי שימוש באינטרנט בקרב מאמינים ניאו- פאגאניים ישראלים / רינת קורבט

מחקר זה עוסק בהצטלבות של שני אלמנטים מרכזיים המלווים את החברה האנושית כמעט משחר ההיסטוריה - טכנולוגיה ודת. עד לעשור האחרון של המאה העשרים, קהילות דתיות אופיינו באמצעות השתייכותן למרחב גיאוגרפי משותף וביצוע פולחנים קולקטיביים במרכזים קדושים גשמיים. לאחרונה, עם צמיחתה והתרחבותה של רשת האינטרנט, אנו עדים להתהוותן של קהילות וירטואליות דתיות במרחב המקוון, והפיכתו של מרחב זה לספירה דתית ייחודית. בעידן הוירטואלי, מאמינים דתיים נעזרים בטכנולוגיות תקשורת מתווכת מחשבים למטרות מגוונות בנעות מאיתור מידע ואודות מנהגים ואמונות דתיים, יצירת שיח וקשרים חברתיים עם מאמינים בעלי השקפות עולם דומות או מנוגדות, ואף לצורך ביצוע פולחנים וירטואליים (Campbell, 2005a; Kong, 2001).

מרבית הספרות המחקרית העוסקת בחקר הביטויים הדתיים – רוחניים באינטרנט בחנה את השימוש הדתי באינטרנט של מאמיני הדתות והממוסדות והמונותיאיסטיות. ממצאי המחקרים מעידים על הצורך של מאמינים המשתייכים לקהילות דתיות אלו להצדיק באמצעות נרטיבים ושיחים שונים את השימוש הדתי שלהם באינטרנט. קהילות דתיות מסורתיות מקיימות משא ומתן בנוגע לשימוש בטכנולוגיית האינטרנט משום שטכנולוגיה נתפסת לעיתים קרובות כמודרנית, חילונית ומנוגדת לערכי הדת. (Campbell, 2005b; Fernback, 2002).

האינטרנט פתח בפני החוקרים הזדמנויות חדשות וייחודיות לחקירת ביטויים דתיים של דתות בלתי ממוסדות ו – "בלתי נראות" כפי שהגדירן תומס לוקמן (Luckmann, 1967 in Krueger, 2004), בשל מיעוט הממצאים האמפיריים בנוגע להן. המחקר הנוכחי עוסק בחקר דפוסי השימוש באינטרנט של מאמינים ניאו-פאגאניים ישראלים, ומבקש לתרום לגוף הידע המחקרי המתהווה בנושא הביטויים הדתיים באינטרנט. המאמינים הניאופאגאניים מחזיקים במגוון אמונות, פרקטיקות ודתות המשתייכות אל תנועות הפאגאניזם המודרני. המאפיינים המשותפים לתנועות הפאגאניזם המודרני הם: ההתייחסות לטבע כקדוש וכמושא לסגידה, הסתמכות על הדתות הפאגאניות העתיקות, התמקדות בפולחן ומיתוס ונטייה לכיוון פוליתאיזם או פנתאיזם יותר מאשר מונותאיזם. כיום קיימים אתרים רבים המוקדשים לפאגאניזם המודרני ברשת האינטרנט. על אף שחלה עלייה בשכיחות האמונה בכישוף ופאגאניזם בעידן המודרני היא עדיין איננה נתפסת כאמונה דתית לגיטימית בקרב סקטורים רחבים ברחבי העולם. הצורך בסודיות מקשה על ניאו-פאגאניים ליצור קהילה מקומית-גיאוגרפית שבמסגרתה יוכלו המאמינים לרכוש ידע דתי ופולחני. לכן, מאמינים ניאו-פאגאניים רבים פונים לרשת האינטרנט על מנת למצוא קהילה דתית-רוחנית אשר אותה הם מתקשים למצוא בסביבתם הקרובה, ולאתר מידע דתי,

Fernback, 2002; Klassen, 2002; McIntosh,) פולחני ורוחני המסייע לעיצוב זהותם הדתית (2004; Pearson, 2002; Strmiska, 2005).

במסגרת מחקר זה נבחנו שתי שאלות מחקר במטרה לאתר את דפוסי השימוש באינטרנט של המאמינים הניאו-פאגאניים הישראליים :

- מהם סוגי השימוש באינטרנט של המאמינים הניאו-פאגאניים הישראליים?
- מהן התפיסות בנוגע לשימוש באינטרנט של המאמינים הניאו-פאגאניים הישראליים?

שאלות אלו נחקרו בהקשר של מרחב פאגאני ווירטואלי ספציפי : פורום פאגאניזם בישראל הקיים מראשית שנות האלפיים. המחקר התבסס על פרדיגמה האיכותנית ומתודת התיאוריה המעוגנת בשדה על מנת לבצע תהליך ניתוח תוכן של השיח המקוון בפורום. כמו כן, נערכו ראיונות עומק חצי-מובנים עם מאמינים ניאו-פאגאניים בולטים אשר נבחרו מקרב משתתפיו. תהליך ניתוח התוכן של דגימת הודעות פורום פאגאניזם בישראל, כמו גם הניתוח של תוכן פרוטוקולי הראיונות, התבצע בהתאם לארבעת שלבי ניתוח התוכן אשר הציע שקדי (2003). ניתוח התוכן של השיח הפורום ובראיונות חולק לשני סוגים : ניתוח נושאי המדגים את סוגי השימוש באינטרנט בקרב משתתפי המחקר, וניתוח טיפולוגי המבוסס על תיאוריית חמשת המודלים התפיסתיים של קמפבל (Campbell, 2005a), המדגים את התפיסות של המשתתפים בנוגע לשימוש זה.

במסגרת הניתוח הנושאי נמצאו חמישים ושבעה משתנים נושאיים משניים, המשקפים את תכני השיח המקוון בפורום פאגאניזם בישראל. משתנים אלו אורגנו במסגרת שמונה משתנים ראשיים : הגדרות דתיות, שיתוף מידע, אינטראקציות חברתיות, סמכות, פרקטיקות דתיות-רוחניות, טבע, הקהילה הפאגאנית ותוצרי תרבות וחברה. המשתנה הראשי השכיח ביותר היה הגדרות דתיות, דבר ההולם את האופי התיאולוגי והפילוסופי של הפורום. הניתוח הטיפולוגי העלה כי המודלים התפיסתיים השכיחים בקרב משתתפי המחקר היו האינטרנט כמרחב מידע והאינטרנט כמרחב דתי-פולחני. תוצאות אלו הובילו לקביעת הקטגוריה המרכזית המאפיינת את השיח בפורום ובראיונות בנוגע לשימוש באינטרנט, שהיא הניסיון להבנות את זהות הקהילה הפאגאנית הישראלית.

הניתוח הנושאי והניתוח הטיפולוגי הוכחו ככליים אנליטיים יעילים לבחינת סוגי השימוש והתפיסות בנוגע לשימוש באינטרנט של מאמינים דתיים. תוצאות המחקר מצביעות על כך כי בניגוד למאמיני דתות אחרות, למאמינים הניאו-פאגאניים אין רתיעה דתית או אידיאולוגית ממשית משימוש דתי בטכנולוגיית האינטרנט. עם זאת, ישנן תפיסות הקיימות בקרבם המגדירות את האינטרנט כמתאים לשרת מטרות צרות ומוגבלות בלבד.

המחקר מציע תיאוריה המבקשת להסביר את דפוסי השימוש באינטרנט של המאמינים הניאו-

פאגאניים כפי שהשתקפו בתוצאות המחקר. התיאוריה מציגה מספר מאפיינים מרכזיים של המאמינים הניאו-פאגאניים והקהילה הניאו-פאגאנית אשר משפיעים על אופן השימוש שלהם במרחב המקוון. התיאוריה מחולקת לשלושה צירים :

1. אינדיווידואליזם לעומת לכידות קהילתית

2. ידע נסתר לעומת גלוי

3. מאבק דתי לעומת שיתוף פעולה.

הציר הראשון מתייחס לצרכי היחיד לגבי הקהילה הפאגאנית אליהם הוא משתייך. הציר השני מתייחס לצרכי המידע והידע של חברי הקהילה הפאגאנית. ואילו הציר השלישי מתייחס לצרכי הקהילה הפאגאנית בכללותה הנדרשים לה על מנת לשמור על קיומה, יציבותה והתפתחותה. המסגרת הדיון, מתוארים בפירוט כל אחד מן הצירים הללו והשלכותיהם על השיח המקוון הפאגאני הישראלי. לסיכום, אנו מציעים מספר כיווני מחקר עתידיים לבחינת הנושאים אשר הועלו במסגרת המחקר הנוכחי.

מס' המיון בספרייה :

E299.94 קור.סי תשס"ח

מס' מערכת בספרייה :

1162431